«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
_____ Ганна ТОЛСТАНОВА
«16» ____12_____ 2023 р.

ВИСНОВОК

Київського національного університету імені Тараса Шевченка про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Єфіменко Анастасії Григоріївни на тему: «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Витяг
з протоколу № 10 засідання кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права
від «15» грудня 2023 року

Присутні: Головуючий на засіданні – зав. кафедри, д.ю.н., проф. Кодинець А.О., д.ю.н., проф. Заярний О.А., к.ю.н., доц. Каращук О.О., к.ю.н., доц. Комзюк Л.Т., к.ю.н., доц. Кривошеїна І.В., к.ю.н., доц. Майданик Л.Р., к.ю.н., доц. Харченко О.С., к.ю.н., ас. Зеров К.О., секретар засідання – ас. Старовіт О.М.

Серед присутніх 2 доктори юридичних наук і 6 кандидатів юридичних наук – фахівців зі спеціальності, з якої виконувалась дисертація.

Порядок денний:

Обрання форми проведення засідання кафедри в режимі відеоконференції (онлайн) з використанням платформи ZOOM, виходячи із запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану.

Засідання кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права є правомочним, якщо в його роботі бере участь не менше 2/3 членів кафедри. Таким чином, кількість присутніх членів кафедри є достатньою для проведення засідання.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Кодинець Анатолій Олександрович, за відсутності інших пропозицій від членів кафедри, запропонував схвалити форму проведення засідання кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права в режимі ZOOM-конференції.

УХВАЛЕНО: За результатами голосування в онлайн-режимі (за – 9, проти – немає, утримались – немає) провести засідання кафедри 15 грудня 2023 року в режимі ZOOM-відеоконференції.

Обговорення дисертаційного дослідження Єфіменко Анастасії Григоріївни (аспірантка кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права) на тему: «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор, Заярний Олег Анатолійович.

Дисертація виконувалась на кафедрі інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тема роботи затверджена на засіданні Вченої ради юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 22 червня 2020 року (протокол № 18).

Виступили:

Здобувачка Єфіменко Анастасія Григоріївна представила презентацію за основними положеннями дисертації «Інтерес в авторському праві: теоретико-правові засади», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Шановні присутні! Дуже дякую за приділений час для того, щоб заслухати результати мого дисертаційного дослідження. Вашій увазі пропонується дисертація, присвячена дослідженню інтересу у авторському праві.

У сучасних умовах значення авторського права зростає у геометричній прогресії, оскільки авторське право є важливим елементом інноваційного розвитку і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та культурного розвитку суспільства. В контексті глобалізації та інтенсифікації науково-технічного прогресу, правове регулювання авторського права набуває особливої актуальності, адже воно лежить в основі ефективної комерціалізації інновацій та забезпечення прав авторів та реалізації інтересів держави та суспільства.

Становище України на міжнародній арені, особливо після отримання статусу кандидата на членство в ЄС, зумовлює потребу у вивченні підходів законодавства на рівні Європейського Союзу, держав-членів ЄС та у гармонізації національного законодавства з нормами і принципами Європейського Союзу. В той же час, необхідно враховувати недоліки європейського досвіду для більш ефективної імплементації в національне законодавство. Це передбачає формування

ефективної системи правової охорони авторського права яка б відповідала сучасним вимогам і тенденціям розвитку в умовах цифрового середовища.

Враховуючи стратегічні напрямки розвитку національної економіки, тема дослідження "Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади" видається надзвичайно актуальною і перспективною. Ця тема відображає сучасні виклики і вимагає комплексного аналізу та підходів до правової охорони авторського права, зокрема в аспектах співтворчості та використання творів в умовах цифрового середовища конгломератом широкого кола осіб. Дослідження спрямоване на визначення конгломерату інтересів, які потребують забезпечення та реалізації у авторському праві через наявні інструменти правового забезпечення таких інтересів.

Дослідження спрямовано на вироблення теоретичних засад ролі інтересу у авторському праві та наданні практичних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства в сфері авторського права, що стане фундаментом для підвищення ефективності творчої діяльності та захисту авторського права Україні. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в з'ясуванні методологічних і теоретичних основ визначення змісту та ролі інтересів у авторському праві та у виявленні інструментів правового забезпечення для збалансування інтересів між різними зацікавленими сторонами: авторами, користувачами, державою та індустрією. У контексті швидкого розвитку цифрових технологій та глобалізації, це дослідження виявляє способи адаптації авторського права через призму інтересів в умовах інноваційної економіки, забезпечуючи при цьому захист прав авторів і відповідність правам людини.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- охарактеризувати генезу прояву інтересу через призму розвитку авторського права;
- дослідити загальнонаукові та правові підходи до розуміння категорії інтерес з урахуванням специфіки авторського права;
- визначити загальну характеристику учасників авторських правовідносин через призму їх інтересу;
- проаналізувати вплив розвитку технологій на трансформацію реалізації інтересів авторами щодо різних категорій творів;
- дослідити взаємодію авторського права та основоположних прав людини в умовах інформаційного суспільства;
- розглянути трансформацію вільного використання творів без згоди автора як інструменту правового забезпечення інтересів у авторському праві;
- проаналізувати концепцію справедливої винагороди авторам за використання творів у цифровому середовищі з урахуванням інтересів учасників договірних правовідносин у авторському праві;
- надати характеристику автоматизованим заходам захисту авторського права з урахуванням значення контенту, створеного користувачами у цифровому середовищі з урахуванням інтересів користувачів.

Об'єктом дослідження є правовідносини що виникають у зв'язку з реалізацією суб'єктами авторських прав та іншими учасниками авторських правовідносин їх інтересів.

Предметом дослідження є сукупність правових норм, якими врегульовані суспільні відносини у сфері реалізації інтересів в авторському праві, матеріали правозастосовної практики.

Для досягнення мети і виконання поставлених завдань дисертаційного дослідження було використано відповідні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які ґрунтуються на принципах об'єктивного, комплексного та всестороннього аналізу правовідносин в обраній сфері дослідження, а саме: діалектичний метод, порівняльно-правовий метод, метод класифікації, історичний метод, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, формально-юридичний метод та інші методи дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять праці спеціалістів та фахівців у галузі цивільного права та права інтелектуальної власності, інших галузевих правових та економічних наук.

Нормативною основою для написання даної дисертаційної роботи були міжнародні та національні нормативно-правові акти.

Емпіричною основою написання дисертаційної роботи є аналіз правового забезпечення збалансування інтересів у авторському праві із дослідженням досвіду ЄС, США та України в цій сфері.

Вперше:

- сформульовано класифікацію інтересів учасників авторських правовідносин з урахуванням множинності конгломерату інтересів у авторському праві на: 1) інтереси держави, в межах яких держава зацікавлена у забезпеченні суспільного балансу між інтересами різних груп суспільства, що стимулює розвиток правової визначеності в державі та розвиває економіку. 2) інтереси суспільства, які є уособленням сукупності приватних інтересів, і від задоволення та реалізації інтересів суспільства автоматично задовольняються приватні інтереси окремих груп осіб, але одночасно суперечить інтересам інших осіб. Тому інтереси суспільства є ширше за конгломерат приватних інтересів та виходять за межі інтереси держави, та можуть їм суперечити, оскільки від реалізації саме інтересів суспільства залежить розвиток та існування суспільства; 3) інтереси суб'єктів приватного права охоплюють інтереси як фізичних, так і юридичних осіб і можуть зазнавати перетинів або протиріччя в залежності від позиції та ролі цих осіб у суспільстві та економіці.
- сформульовано три способи розширеного розуміння взаємодії авторського права та прав людини, яке може сприяти розвитку дискурсу реалізації інтересів різних учасників правовідносин у авторському праві: 1) права людини відкривають можливість для аргументації доктрин, які дозволяють використання набутого знання в більш широкому масштабі, ніж те, що дозволяє поточне законодавство про авторське право. Це може вплинути на більшу кількість користувачів та створити сприятливі умови для розвитку інноваційних підходів; 2) права людини можуть сприяти легшому визнанню прав користувачів і вимаганню від держави забезпечення їхнього судового захисту на національному рівні.

- комплексно визначено підходи щодо розвитку інструменту вільного використання творів без згоди автора в країнах континентальної системи права, включно з Україною, в пошуках балансу між інтересами різних учасників відносин у авторському праві: 1) збереження закритого переліку винятків, який повільно реагує на технологічні зміни та адаптації способів використання творів, зокрема в онлайн-середовищі з однієї сторони, але забезпечує правову визначеність щодо прав та обов'язків учасників правовідносин у авторському праві та реалізацію інтересів авторів та суспільства; 2) збереження закритого переліку винятків, з закріпленням винятку на створення UGC-твору для розширення можливостей для реалізації інтересів користувачів, зі збереженням інтересів авторів та правовласників; 3) трансформація винятків у новий інструмент як "права користувачів", який виходить за межі винятків з прав авторів, а трансформується у повноцінні права користувачів, які тягнуть за собою обов'язки на стороні авторів та правовласників; 4) запозичення інституту добросовісного використання з США до країн континентальної системи права; 5) трансформація закритого переліку винятків та обмежень у функціональний підхід з практичним застосуванням триступеневого тесту.
- запропоновано запровадження UGC-винятку в Україні на прикладі Канади для створення користувацького цифрового контенту. Такий підхід визнає роль забезпечення інтересів користувачів у просуванні цілі авторського права з урахуванням матеріальних інтересів авторів.

удосконалено:

- генезу розвитку авторського права через призму впливу технологічного розвитку та зсув потреби у захисті інтересів певної групи на наступні періоди: 1) перший період розвитку та становлення авторського права (кінець XVIII ст. - до 1886 р.); 2) Другим етапом розвитку авторського права (1886 рік - початок XX століття) – період, у якому ключовим фактором було формування міжнародної системи авторського права, оскільки виникла потреба у захисті економічних інтересів у сфері міжнародної торгівлі. 3) Третім періодом розвитку авторського права (20-ті роки XX століття до початку 90-х років XX століття); 4) Підписання Договору ВОІВ про авторське право у 1996 році під впливом викликів прогресу інновацій та технологій дала початок четвертому періоду розвитку авторського права, який триває і дотепер. В межах третього періоду, який триває і дотепер, стрімкого розвитку набирають технологічні корпорації, які мають свій пул інтересів, на відміну від суспільства чи автора;
- на підставі проведеного науково-методологічного та порівняльно-правового аналізу визначення інтересу у контексті авторського права як комплексного суб'єктивно-об'єктивного феномену, що виникає на основі наміру суб'єктів авторського права та інших учасників авторських правовідносин (зокрема носіїв цих інтересів), метою якого є забезпечення та реалізація потреб майнового та немайнового характеру, що стосуються творів та інших об'єктів авторського права, які не суперечить законодавству та звичаям ділового обороту;

- класифікацію законних інтересів у авторському праві за своєю природою на такі, що: 1) опосередковані суб'єктивними правами та забезпечується шляхом виконання іншою особою зобов'язання, тобто знайшли своє відображення у суб'єктивних правах; 2) не опосередковані суб'єктивними правами, однак вони підлягають правовому регулюванню, оскільки є законними, та не суперечать чинному законодавству, але не отримали свого закріплення через певні кількісні, якісні та економічні причини; 3) охоронювані законом інтереси, які прямо не опосередковані суб'єктивними правами, але є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони;
- підходи до взаємодії авторського права та основоположних прав через призму інтересів: 1) перший підхід передбачає, що взаємодія між двома системами призводить до порушення однієї з них. Так, права людини розглядаються як встановлення обмеження або верхньої межі захисту авторського права. В такій системі координат, дихотомія «ідея-вираження» є фундаментальним інструментом для встановлення балансу між авторським правом і свободою слова і, загалом, є конститутивним елементом будь-якого утилітарного обґрунтування авторського права; 2) другий підхід фокусується не на протиставленні, а на співіснуванні. Обидва правові режими переслідують ту саму фундаментальну мету: заохочення творчості та інновацій, не пригнічуючи належне використання результатів творчої діяльності іншими. З цієї точки зору право авторське право можна розуміти як засіб реалізації прав людини; 3) третій підхід виходить з того, що права людини та інтелектуальна власність можуть як конфліктувати, так і співіснувати залежно від того, чи визнається відповідний аспект інтелектуальної власності правами людини чи ні. Навпаки, більшість інструментів збалансування збалансування інтересів автора та правовласників та основоположних прав людини, як конфліктуючих, але взаємозалежних систем, закладено в існуючі міжнародні та національні правові норми;
- підходи до визначення триступеневого тесту як функціонально-орієнтованого підходу у системі збалансування інтересів у авторському праві, який варто тлумачити як не призначений виключно для розширення нових винятків і обмеження прав авторів та правовласників.. У світлі необхідності збалансувати авторське право та конкуруючі інтереси, зокрема свободу вираження поглядів та інформації, ці гнучкі тлумачення можуть переважати в майбутньому, враховуючи стрімкий розвиток технологій. Гнучке тлумачення обмежень і триступеневого тесту може служити засобом у випадках, коли положення закону виявляється непридатною для роботи з новими формами використання. Проте, особливо в онлайн-середовищі, правова визначеність щодо того, які види використання дозволені без явного дозволу правовласника, є первинною. Тому в середньостроковій та довгостроковій перспективі слід створити більш чітку законодавчу базу. Певний ступінь адаптивності системи авторського права є необхідним у середовищі, що розвивається швидкими темпами. Тому багато вчених

закликають до більшої гнучкості обмежень щодо авторського права в континентальних країнах. Гармонізація або навіть уніфікація певних обмежень повинна поважати як імператив правової визначеності та ясності, так і потреба в певному ступені відкритості;

- позицію, що винесення окремої категорії "прав користувачів" є радикальним рішенням, оскільки такий підхід надає значення інтересів користувачів на рівні з правами авторів та цілями, а саме з проголошеною метою законодавства в авторському праві – заохочувати авторів до творчості шляхом надання їм виключних прав. Більш важливим є надання користувачам можливості на реалізацію та захист своїх інтересів радше засобів правового захисту, ніж через створення нової групи виключних прав. Користувачі мають обмежені засоби правового захисту проти правовласників чи авторів щодо реалізації можливостей законного використання творів;
- наявний аналіз досвіду імплементації в законодавство держав-членів ЄС права на справедливу винагороду, що дає можливість оцінити недоліки та наслідки такої імплементації та адаптації цього досвіду під потреби України на цьому етапі розвитку авторського права. На підставі цього, пропонується доповнити Закон 2811-IX статтями про механізми реалізації справедливої винагороди до укладання договору (стандартизація справедливої винагороди та після укладання договору (право на перегляд винагороди, право на розірвання договору, право на отримання інформації за договором, вирішення спорів, що стосуються договорів про передачу прав).

Набули подальшого розвитку:

- розуміння про фактори впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права: 1) поява нових інструментів для створення творів (контенту); 2) глобалізований доступ користувачів через онлайн-платформи та нові моделі монетизації результатів творчої діяльності; 3) автоматизований захист авторських прав або приватизація правосуддя; 4) можливості створення міжнародних угод про авторське право в епоху цифрових технологій;
- розуміння, що незважаючи на технологічний вплив на авторські права, зокрема у музиці, кіно та візуальному мистецтві, інтерес зацікавлених сторін (авторів, користувачів, лейблів тощо) до цих прав залишається незмінним. Технологічний розвиток вплинув на кількість учасників у відносинах з авторськими правами, таких як платформи соціальних медіа, і надає користувачам більше інструментів для доступу до творів із авторським правом, але суть інтересів залишилася незмінною, змінившись лише засоби досягнення цих інтересів;
- розуміння, що право на справедливу винагороду має основне значення, дозволяє автору задовольнити свої матеріальні інтереси шляхом використання результату його творчої діяльності різними способами. Зазвичай такий матеріальний інтерес відображається у отриманні певної

економічної вигоди, яка можлива при укладанні цивільно-правового договору для розпоряджання майновими правами для задоволення матеріальних інтересів. В той же час, проаналізовано необхідність врахування інтересів вторинних правовласників, які беруть на себе ризик з розповсюдження творів;

- розуміння, що існуюча система автоматизованого захисту авторського права в мережі Інтернет на онлайн-платформах не враховує інтереси всіх зацікавлених осіб. Визначено, що автоматизоване правозастосування значно обмежить основні права користувачів цих платформ, перешкоджаючи доступності законного завантаження. Щоб захистити права користувачів платформи, зокрема їх право отримувати та передавати інформацію, абсолютно необхідно максимально контролювати та обмежувати сферу застосування автоматизованих заходів, щоб, наприклад, запобігти лише завантаженню контенту, який є явно незаконним;
- розуміння ролі та змісту інтересів автора при формуванні законодавчих підходів до захисту генеративних творінь, створених за допомогою AI.

Після закінчення презентації Єфіменко А.Г. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Кандидат юридичних наук, доцент Комзюк Л.Т.: Коли саме була затверджена Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025?

Єфіменко А.Г.: Дякую за питання! Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки була обговорена (але не була ухвалена) під час парламентських слухань на тему «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні» 16 грудня 2019 року.

Кандидат юридичних наук, доцент Комзюк Л.Т.: Ще одне запитання. Яке на вашу думку, місце норм права щодо інтересів в авторському праві системі авторського права? Ви аналізуєте багато положень, а ось методологічно, оскільки дисертація, присвячена теоретико методологічним аспектам, яке місце сукупності правових норм, які стосуються теми вашого дослідження, системі права і, зокрема, в системі авторського права? Оскільки тема стосується авторського права.

Єфіменко А.Г.: Норма права відіграє вирішальну роль у реалізації інтересів, особливо коли ці інтереси формалізовані у вигляді правових норм. У своєму аналізі я зосередилася на конкретних існуючих правових нормах, зокрема тих, що стосуються вільного використання творів без згоди автора. Я розглядала, наскільки глибоко в цих нормах закладений інтерес та чи вони потребують додаткового уточнення. Також було проаналізовано Конституцію України та норми Цивільного кодексу, а також законодавство про авторське право і суміжні

права, щоб зрозуміти, наскільки інтереси враховані в основі цих норм. Норма права є основним інструментом реалізації інтересу, оскільки вона вже застосована у формі суб'єктивних прав для учасників авторських правовідносин. Ключове значення у цьому контексті мають норми першого рівня, де інтереси вже від початку закріплені і, відповідно, не потребують додаткового втручання.

Кандидат юридичних наук, доцент Комзюк Л.Т.: Чи вважаєте тотожними речами інструменти забезпечення інтересу інтересів і самі інтереси?

Єфіменко А.Г.: Дякую за запитання! Ні, не вважаю тотожними поняттями. Структура робота побудована через розкриття певної категорії інтересів і визначити, яким чином кожний з цих інтересів, реалізується через певні інструменти правового забезпечення.

Кандидат юридичних наук, доцент Комзюк Л.Т.: Дякую, відповіддю задоволений.

Доктор юридичних наук, професор Кодинець А.О.: В пункті 2 висновків ви пропонуєте визначити цю категорію як комплексний суб'єктивний об'єктивний феномен, що виникає на основі аспірації суб'єктів авторського права, інших учасників авторських правовідносин. Це досить широке визначення, ваша думка, в чому полягає зміст цього комплексного суб'єктивного об'єктивного феномену?

Єфіменко А.Г.: Дякую за запитання! Суть полягає у визначенні можливостей реалізувати певні наміри, які пов'язані з творами та іншими об'єктами авторського права, чи то шляхом дій стосовно них, чи утриманням від таких дій. Метою є задоволення конкретних потреб, які можуть бути як майнового, так і немайнового характеру, і які не порушують вимог законодавства та загальноприйняті норми ділового обороту. Важливо, що ці потреби мають відповідати майновому або немайновому характеру залежно від інтересів кожного суб'єкта правовідносин. Таким чином, потреба може бути виключно майновою або немайновою в залежності від особливостей кожного випадку.

Доктор юридичних наук Кодинець А.О.: Як відноситься ваша категорія інтересу з поняттям охоронюваний законом інтерес, що надається вирішенням постійного суду? Там теж є прагнення до володіння матеріальне нематеріальне благо. Яке співвідношення цих категорій?

Єфіменко А.Г.: Моє розуміння основується на концепції законного інтересу як широкої категорії, яка підлягає охороні згідно із законом. Існують два підходи до визначення законного інтересу: один вважає, що законний інтерес і охоронюваний законом інтерес - це синоніми, а інший розглядає охоронюваний законом інтерес як самостійний об'єкт захисту, який є більш вузькою категорією і не завжди відображений у нормах права. Існують також законні інтереси, які

трансформувалися у суб'єктивні права, тому вони вже не розглядаються як окремий об'єкт охорони. Водночас, існують законні інтереси, які не перетворилися на суб'єктивні права через свої кількісні та якісні характеристики і, отже, не мають потреби у реалізації на рівні суб'єктивної правової норми. Моя мета полягала у наданні визначення, яке було б ширшим, ніж те, що зазвичай використовується Конституційним Судом України в контексті законного інтересу як широкої категорії.

Доктор юридичних наук, професор Кодинець А.О.: Дякую, відповіддю задоволений.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор **Заярний Олег Анатольович**, який повідомив, що Єфіменко Анастасія Григоріївна у повному обсязі виконала освітньо-наукову програму Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю 081 «Право» та здійснив самостійне наукове дослідження за вказаною темою.

Перш за все, хочу висловити подяку шановним членам кафедри за надану можливість представити дисертаційну роботу Анастасії Григоріївни та за цінні запитання та рекомендації, які ми обов'язково врахуємо. Анастасія підійшла до виконання освітньо-наукової програми зі спеціальності правознавства дуже відповідально, ідеально виконавши як освітню, так і наукову частину. Анастасія також представила достатню кількість публікацій, що свідчить про глибоке дослідження. Дисертація вражає своєю джерельною базою та аналізом справ ЄСПЛ та Суду Справедливості ЄС. Хочу відзначити творчий підхід Анастасії до аналізу судової практики та її здатність виявляти відхилення від раніше сформульованих правових позицій.

Анастасія завжди підходила творчо до виконання завдань, шукаючи нові шляхи для адаптації українського законодавства про авторське право до стандартів Європейського Союзу. Вона врахувала всі рекомендації наукового керівника та консультувалася з провідними фахівцями в області авторського права. Вважаю, що Анастасія заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня доктора філософії у галузі права.

Також хочу окремо подякувати нашим рецензентам, кандидатам юридичних наук, за їх професійні відгуки та цінні зауваження, які допомогли вдосконалити роботу. Їх підтримка та підтримка кафедри у такий непростий час є надзвичайно важливою для наших молодих вчених. Завдяки цьому Анастасія змогла реалізувати свої наукові пошуки.

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження

Кандидат юридичних наук, доцент Кривошеїна І.В..: Шановні колеги, шановна Анастасія Григоріївна, шановні присутні! Я детально дослідила положення дисертації і можу повідомити наступне.

У дисертаційному дослідженні Єфіменко Анастасії Григоріївни розглядаються актуальні теоретичні і практичні питання категорії інтересу в авторському праві через призму загальнонаукових та правових підходів до розуміння категорії інтересу, впливу сучасних технологій на трансформацію реалізації інтересів авторами щодо різних категорій творів. У роботі проводиться аналіз проблем і сучасних тенденцій в сфері авторського права, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів українського законодавства. Авторка обґрунтовує підходи до визначення змісту та ролі інтересу у авторському праві та у виявленні інструментів правового забезпечення для балансування інтересів між різними зацікавленими сторонами: авторами, користувачами та державою. Ґрунтовну увагу в роботі приділено автоматизованим заходам захисту авторського права з урахуванням значення контенту, створеного користувачами у цифровому середовищі з урахуванням інтересів користувачів.

Актуальність обраної теми дослідження не викликає заперечень адже система права інтелектуальної власності покликана забезпечувати, з одного боку, економічні інтереси володільців, з іншого – інтереси суспільства та користувачів. Саме тому вкрай актуальним є дослідження питання щодо забезпечення балансу приватних та публічних інтересів, як однієї із задач права на сучасному етапі розвитку держави, що знайшло своє відображення в розділах дисертаційного дослідження Єфіменко Анастасії Григоріївни.

Актуальність теми дисертаційного дослідження пов'язана з необхідністю наукового дослідження категорії інтересу в авторському праві з урахуванням євроінтеграційних процесів, що відбуваються в нашій країні.

З огляду на вищенаведене є підстави стверджувати, що обрана автором тема дослідження має значний рівень актуальності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, є аргументованими та переконливими. У роботі для обґрунтування було використано широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел цивільного права, законодавство України та окремих зарубіжних держав. Загалом кількість використаних джерел охоплює 282 найменування, що свідчить про значну аналітичну роботу авторки при написання дисертаційного дослідження та розкриття його проблематики.

Авторка дисертаційного дослідження продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, вміння застосовувати наукові методи пізнання об'єктивної дійсності: діалектичний, системно-структурний, формально-догматичний та формально-юридичний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний методів), аналізувати наукові джерела та нормативно-правові акти, аргументовано відстоювати власну наукову позицію, а також формулювати теоретичні висновки.

Використання широкого спектру методів пізнання позитивно вплинуло на

ступінь обґрунтованості одержаних результатів.

В роботі сформульовано значну кількість авторських положень, зокрема щодо класифікації інтересів учасників авторських правовідносин з урахуванням множинності конгломерату інтересів в авторському праві; щодо факторів впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права тощо.

Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації, слід наголосити на тому, що висновки, положення і пропозиції авторки є новими, достовірними, належно обґрунтованими і логічно сформованими. Зміст і форму, в якій подано висновки, можна, в цілому, визнати вдалими.

Наукова новизна одержаних Єфіменко А.Г. результатів обумовлюється формулюванням авторської концепції щодо інтересу в авторському праві. Дисертація є комплексним дослідженням теоретико-методологічних засад інтересу в авторському праві. Наукова новизна визначається також сучасною постановкою проблеми, поглибленим дослідженням нових ідей, зарубіжних тенденцій і наявної нині практики в аспекті теми дисертації.

Крім того, в роботі дістали подальший розвиток раніше проаналізовані положення щодо інтересу в авторському праві, зокрема щодо права на справедливу винагороду, що дозволяє автору задовольнити свої матеріальні інтереси, щодо розуміння ролі і змісту інтересів автора при формуванні законодавчих підходів до захисту генеративних творінь, створених за допомогою штучного інтелекту, а також сформульовані інші нові наукові положення і висновки, які запропоновані авторкою особисто і винесені нею на захист.

Серед них найбільш вагомим слід визнати належно обґрунтовані, сформульовані і висловлені позиції щодо визначення підходів щодо розвитку інструментів вільного використання творів без згоди автора в країнах континентальної системи права, включно з Україною, в пошуках балансу між інтересами різних учасників відносин в авторському праві (п.3 новизни «уперше»); пропозиції щодо запровадження UGC-винятку в Україні на прикладі Канади для створення користувацького цифрового контенту (п.4 новизни «уперше»); щодо визначення інтересу у контексті авторського права як комплексного суб'єктивно-об'єктивного феномена, що виникає на основі аспірацій суб'єктів авторського права та інших учасників авторських правовідносин метою яких є забезпечення та реалізація потреб майнового та немайнового характеру, що стосуються творів та інших об'єктів авторського права (п. 2 новизни «удосконалено»).

Також, можемо цілковито підтримати висновок автора (п.1 новизни «набули подальшого розвитку»), що поява нових інструментів для створення творів, глобалізований доступ користувачів через онлайн-платформи та нові моделі монетизації результатів творчої діяльності, автоматизований захист авторських прав, можливості створення міжнародних угод про авторське право в епоху цифрових технологій, все це є факторами впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права. Адже на сьогодні перехід до інформаційного суспільства, використання творів в мережі Інтернет суттєво впливає на зміни які відбуваються і мають відбутись у законодавстві, що мають враховувати як інтереси авторів, так і інтереси користувачів.

Окремої уваги заслуговує визначена автором позиція (п. 2 новизни «набули

подальшого розвитку»), що технологічний розвиток вплинув на кількість учасників у відносинах з авторськими правами, таких як платформи соціальних медіа, і надає користувачам більше інструментів для доступу до творів із авторським правом, але суть інтересів залишилася незмінною, змінивши лише засоби досягнення цих інтересів. Саме тому, як поява нових учасників, так і їх інтереси потребують детального науково-практичного дослідження, що знайшло своє відображення в роботі дисертантки.

Загалом, при дослідженні проблематики роботи, присвяченої інтересу в авторському праві рецензенту імпонує підхід, який обрала авторка при підготовці дисертаційного дослідження, який передбачає проведення аналізу поняття інтересу в авторському праві в контексті євроінтеграційних процесів України.

Позитивно оцінюючи актуальність і високий науковий рівень проведеного Єфіменко А.Г. дослідження, його обґрунтованість і достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну значимість його результатів для вирішення низки правових проблем у сфері авторського права, на дискусійні моменти і висловимо зауваження щодо окремих положень роботи:

1.На думку рецензента потребує корегування п.3 новизни «набули подальшого розвитку» (стор. 32, стор. 40) в контексті застосування категорії «розпоряджання виключними майновими правами». Адже як Цивільний кодекс України в статті 1107, так і закон України «Про авторське право і суміжні права» в ст. 48 застосовують категорію «розпоряджання майновими правами».

2. На стор. 36 авторка зазначає, що в теорії інтелектуальної власності виділяють утилітарну теорію, пропрієтарну теорію, теорію особового права та соціального планування, в подальшому розкриваючи суть кожної із них. В той же час поза увагою залишена ціла низка інших теорій, як то деліктна теорія, рентна теорія, договірна теорія, теорія виключних прав та інші.

3. Також зауважимо, що по тексту роботи прослідковується підміна поняття «охорона» поняттям «захисту», що потребує відповідного внесення змін у текст (стор. 41, 44, 49, 79, 104, 123, 134, 147, 165)

4. На стор. 59 авторка відсилає до норм закону України «Про авторське право і суміжні права», а саме ст. 15, 24, 26 щодо оперування різними поняттями, а саме «законні інтереси автора», «законні інтереси власників образотворчого мистецтва» , в той час як зазначені норми не містять в собі категорію «інтерес».

5. На думку рецензента потребує додаткової аргументації позиція авторки (стор. 156) відповідно до якої «користувачі виграють від чітких, простих і доступних правил, що роз'яснюють ситуації, в яких вони можуть отримати доступ або іншим чином використовувати твір, не порушуючи чиїсь права», адже закон України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року в ст. 22-29 чітко встановлює випадки вільного використання творів, що не вважаються порушенням авторських прав.

6. Потребує додаткової аргументації позиція авторки (стор.180) відповідно до якої «автор або може розірвати договір повністю або частково, якщо інша сторона договору належним чином не використовує об'єкт авторського права або суміжних прав протягом розумного періоду після укладення договору», а саме що мається на увазі «під частковим розірванням договору».

7. На думку рецензента пропозиції авторки викладені на стор. 181-182 щодо створення комітету при НОІВ для вирішення спорів між авторами та іншою стороною не мають практичного підґрунтя, враховуючи наявні на сьогодні альтернативні способи вирішення спорів, в тому числі і медіації. Крім того, пропозиція закріплення на рівні закону умови відповідно до якої, «якщо протягом трьох місяців з моменту надсилання копії рішення комітету з вирішення спорів сторонами спору, жодною із сторін не було подано заяви про оскарження рішення до суду, то після закінчення цього строку, вважається, що сторони погоджуються з висновками викладеними в цьому рішенні», жодним чином не позбавляє сторони права звернутись до суду після закінчення тримісячного строку.

8. В роботі не висвітлено питання нового поняття, що з'явилось в законодавстві України про авторське право і суміжні права, а саме те, що стосується «сирітських творів». Вважаємо, що дана категорія слугує забезпеченню інтересів користувачів і держави в цілому в контексті збереження культурної спадщини. Тож розгляд даного питання міг би лише прикрасити роботу.

Результати дисертації Єфіменко А.Г. мають як теоретичне, так і практичне значення, розвивають доктрину права інтелектуальної власності і можуть бути використані у подальших теоретичних дослідженнях і практиці у проаналізованій сфері.

Таким чином, дисертацію Єфіменко Анастасії Григоріївни «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» можна охарактеризувати як самостійну завершену кваліфіковану наукову працю, яка містить результати проведених автором ґрунтовних досліджень і є важливим внеском як у науку цивільного права загалом, так і у регулювання чинним законодавством України відносин у названій сфері.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертація Єфіменко Анастасії Григоріївни «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» за своїм змістом, науковими результатами, новизною та іншими показниками відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Кандидат юридичних наук, асистент Зеров К.О.: Шановні колеги, шановна Владиславе Андрійовичу, шановні присутні! Я ретельно дослідила положення дисертації і можу повідомити наступне.

Дисертація Єфіменко Анастасії Григоріївни на тему «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Судовий захист прав промислової власності являється одним з найефективніших способів захисту таких прав у світі, в тому числі і в Україні. Ефективний судовий захист прав промислової власності має величезне значення

для сприяння інноваціям, економічному зростанню, чесній конкуренції та суспільному розвитку.

Авторське право надає його носіям низку виключних майнових прав. Суворість і жорсткість цих прав іноді слід врівноважувати за допомогою винятків і обмежень, які націлені на досягнення балансу між вигодою автора і інтересами суспільства в цілому, а також інтересами окремих категорій користувачів творів.

В українському Законі «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX категорія «інтерес» згадується в декількох аспектах:

- інтереси України з питань охорони авторського права прав у міжнародних організаціях, зокрема ВОІВ як повноваження НОІВ;
- використання твору співавторами;
- випадки вільного використання твору через призму винятків і обмежень з авторського права, що їх застосування не буде обмежувати безпідставно законні інтереси відповідних суб'єктів авторського права.;
- випадки вільного використання твору через призму реалізації охоронюваних інтересів користувачів, зокрема в інтересах особи з обмеженими можливостями сприйняття друкованої інформації через інвалідність;
- межах здійснення майнових прав на об'єкти авторського права тощо.

Разом з цим, українське законодавство не розкриває зміст вказаної категорії, залишаючи відкритим майданчик для наукових та прикладних дискусій.

Наукове значення та практична цінність проведеного дисертаційного дослідження посилюється тим, що воно є кваліфікаційною науковою працею, в якій було визначено правову природу інтересу у сфері авторського права на підставі чинного законодавства України та міжнародних-правових актів у сфері інтелектуального права, сформовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо удосконалення законодавства України у сфері авторського права.

З огляду на вищенаведене є підстави стверджувати, що обрана автором тема дослідження має значний рівень актуальності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є аргументованими та переконливими. У роботі для обґрунтування було використано широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел у сфері авторського права, законодавство України та окремих зарубіжних держав.

Загалом кількість використаних джерел становить 282 найменувань, що безумовно свідчить про достатню аналітичну роботу автора при підготовці дисертаційного дослідження, узагальненню релевантної інформації та розкриття його проблематики.

Автор дисертаційного дослідження продемонструвала достатній теоретичний рівень викладу матеріалу, вміння застосовувати наукові методи пізнання об'єктивної дійсності: діалектичний, системно-структурний, формально-

догматичний та формально-юридичний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний методів), аналізувати наукові джерела та нормативно-правові акти, аргументовано відстоювати власну наукову позицію, а також формулювати теоретичні висновки.

Використання широкого спектру методів пізнання позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості одержаних результатів.

Позитивно оцінюючи актуальність і високий науковий рівень проведеного Єфіменко А.Г. дослідження, його обґрунтованість і достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну значимість його результатів для вирішення низки правових проблем у сфері авторського права, на дискусійні моменти і висловимо зауваження щодо окремих положень роботи:

1. Автор аналізує, класифікує різні підходи щодо класифікації інтересів в авторському праві, водночас роботі бракує власного юридичного авторського підходу та визначення поняття «інтересу в авторському праві» на основі існуючих визначень та доробок у цій сфері (зокрема, праці Потоцького М.Ю. «Господарсько-правовий захист інтелектуальної власності в Україні : монографія. К.: Персонал, 2014»).

2. Автором приділено особливу увагу доктрині, законодавству та судовій практиці США, що відслідковується і по тексту роботи (зокрема в контексті дослідження питання теорій в авторському праві, які не є характерними для України) і по джерелам, разом з тим використання праць представників континентальної правової сім'ї є доволі обмеженим.

3. В роботі не знайшли відображення питання охоронюваних законом інтересів організацій колективного управління у сфері авторського права;

4. В контексті винятків і обмежень в авторському праві в роботі доцільно було б розглянути реалізацію охоронюваних законом інтересів користувачів комп'ютерної програми (ст.25 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», коли для цього вимагається обійти технічні засоби захисту авторського права, що становить самостійний вид порушення авторського права.

5. По тексту роботи наявні технічні описки, зокрема вживання «роботи» замість «твори» (при перекладі з англ. «work»), використання слів «захищені» замість «охоронювані», неузгодженість відмінків та родів окремих слів між собою («основний мета», с.106), «Погоджуємось з думкою К.О. ≈ (с.98)» тощо.

Висловлені зауваження спрямовані на уточнення окремих пропозицій автора і не торкаються концептуальних положень дисертації, а тому не впливають на її загальну високу позитивну оцінку.

Таким чином, дисертацію Єфіменко Анастасії Григоріївни «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» можна охарактеризувати як самостійну завершену кваліфіковану наукову працю, яка містить результати проведених автором ґрунтовних досліджень і є важливим внеском як у науку права інтелектуальної власності загалом, так і у регулювання чинним законодавством України відносин у названій сфері.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертація Єфіменко Анастасії Григоріївни «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» за своїм змістом, науковими результатами, новизною та іншими показниками

відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Доктор юридичних наук, професор Кодинець А.О.: Просимо дисертантку надати відповіді на рекомендації та зауваження рецензентів.

Єфіменко А.Г.: Передусім, хочу щиро подякувати шановним рецензентам – доценту Кривошеїній Інзі Валеріївни та доценту Кронді Ользі Юріївні за приділену увагу та позитивну оцінку моєї роботи, висловлені пропозиції та зауваження, спрямовані на покращення дисертаційного дослідження.

Переважна більшість висловлених пропозицій буде врахована у процесі удосконалення роботи та у майбутніх наукових дослідженнях, лише дозвольте прокоментувати окремі моменти та пояснити свою позицію щодо окремих положень.

Стосовно зауважень доц. Кривошеїної І.В.:

Коментар щодо відсутності теорій як деліктна теорія, рентна теорія, договірна теорія, теорія виключних прав та інші є слушним. Рішення зосередитися на теорії утилітаризму, теорії права власності, теорії особистого права та теорії соціального планування було обсягом і цілями мого дослідження, оскільки теорії забезпечують фундаментальне розуміння інтелектуальної власності, підкреслюючи її багатогранну природу та різні цілі, яким вона служить – від стимулювання творчості до збалансування індивідуальних і суспільних інтересів. Але дійсно важливо звернути увагу на важливість згаданих вами теорій, що буде враховано в подальших наукових дослідженнях, які досліджувались Кохановською О., Харитновою О. та іншими українськими науковцями.

Адаптація до швидких технологічних змін: правова база повинна адаптуватися до цифрового середовища, що швидко розвивається. Це наголошує на необхідності забезпечити, щоб законодавство відображало технологічні зміни і водночас було достатньо гнучким, щоб адаптуватися не тільки швидко, а й адекватно до сучасних вимог. Законодавство України дійсно передбачає конкретні випадки вільного використання, аргумент щодо чітких, простих і доступних правил ґрунтується на концептуальній проблемі, яка стосується не тільки України, а радше на необхідності кращого тлумачення, адаптації, правової освіти, визначеності, міжнародної гармонізації та полегшення правового аналізу та формування політики у сфері авторського права.

Часткове розірвання договору означає, що автор може припинити певні права або окремі аспекти договору, а інші частини залишаються в силі. Це може стосуватися припинення прав на певне використання твору (наприклад, цифрове розповсюдження, але не фізичне опублікування) на певних територіях або на

певний строк. Цей підхід узгоджується з гнучкістю, необхідною на цифровому ринку, де режими та обсяги використання можуть суттєво відрізнятися. Підводячи підсумок, можна сказати, що концепція «часткового розірвання договору» стосується перегляду умов договору для здійснення контролю над своїми творами. Мною було уточнено запропоноване формулювання для уточнення його змісту.

Дякую за ваш коментар щодо моєї пропозиції щодо створення окремого комітету з вирішення спорів відповідно. Ваші зауваження щодо наявності альтернативних методів вирішення суперечок, таких як медіація, і наслідків юридичних умов щодо процесу оскарження є слушними. Запропонований комітет має на меті доповнити, а не замінити ці механізми. Спеціалізований характер цього комітету покликаний задовольнити унікальні потреби авторського права в Україні, що постійно розвиваються, зокрема в цифровій сфері. Пропозиція справді спрямована на майбутнє, закладаючи тенденції до динамічного характер ринку в Україні, що розвивається. У міру зростання ринку характер спорів ставатиме складнішим, що потребуватиме органу, який буде спроможний ефективно та результативно впоратися з цими змінами.

Пропозиція щодо тримісячного періоду для оскарження рішень комітету спрямована на встановлення балансу між своєчасним рішенням та правами сторін. Його покликано сприяти швидкому вирішенню, водночас поважаючи право сторін вимагати судового перегляду. Однак я визнаю ваше занепокоєння тим, що це не може позбавити сторони їхнього права звернутися до суду після тримісячного вікна. Цей нюанс враховано при перегляді дисертаційного дослідження.

Запровадження нового поняття сирітських творів дійсно є важливою новелою українського законодавства, оскільки сирітські твори слугують забезпеченню інтересів користувачів і держави в цілому в контексті збереження культурної спадщини. Це питання потребує детального розгляду і буде враховано в подальших дослідженнях інтересу в авторському праві.

Щодо зауважень асистента Зерова К.О..:

З врахуванням зауважень рецензента було переглянуто та доповнено надане визначення інтересу в авторському праві.

Досліджуючи практику США, я мала на меті провести контрасти та паралелі, які могли б доповнити та збагатити розуміння українське законодавство про авторське право, оскільки глобальний вплив законодавства про авторське право США є впливовим у всьому світі, формуючи міжнародні норми та практику, включно з українськими. Важливо зазначити, що дослідження також включає практику та законодавство Європейського Союзу та його членів, оскільки законодавство ЄС пропонує важливу перспективу, враховуючи поєднання правових традицій держав-членів і загальної правової бази ЄС.

Організації колективного управління мають в основі своєї діяльності принцип неухильного дотримання інтересів правовласників. Революційне зрушення у галузі покращення системи колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права та/або суміжних прав в Україні відбулося у 2018 році шляхом прийняття Закону України «Про ефективне управління

майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». Вищезазначений закон встановив, що колективне управління майновими авторськими і суміжними правами здійснюється неприбутковими організаціями, що утворюються в організаційно-правовій формі громадського об'єднання, заснованими виключно правовласниками та єдиним видом діяльності яких є виконання завдань і функцій ОКУ. ОКУ відіграють важливу роль у реалізації права авторів на справедливу винагороду. Це питання потребує детального розгляду і буде враховано в подальших дослідженнях інтересу в авторському праві.

Стаття 25 Закону України "Про авторське право і суміжні права" стосується важливого аспекту взаємодії між охоронюваними законом інтересами користувачів та правовласників комп'ютерних програм. Ключовим моментом є визнання того, що обхід технічних засобів захисту для реалізації законних інтересів може суперечити авторському праву та стати самостійним видом його порушення. Це положення породжує дискусію щодо балансу між захистом прав авторів та законними інтересами користувачів. З одного боку, існує необхідність захисту інтелектуальної власності, з іншого — потреба забезпечення доступу до інформації та можливості її використання у відповідності до закону. Це положення має на увазі, що дії, які спрямовані на обхід захисту, є неприпустимими навіть у разі, коли метою є реалізація законних інтересів, тому що це підриває основи авторського права та порушує інтереси правовласників. Це питання потребує детального розгляду і буде враховано в подальших дослідженнях інтересу в авторському праві.

З врахуванням зауважень рецензентів також було внесено корективи щодо технічних помилок та одруківок у дисертаційному дослідженні.

В **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Комзюк Л.Т.: Попри зауваження, я буду голосувати за і побажаю успіхів дисертантці в подальшій науковій роботі і творчого зростання професійно.

Доктор юридичних наук, професор Кодинець А.О.: Значимість представленого дослідження є очевидною і не підлягає сумніву. Тематика, яку обрала Анастасія для своєї роботи, є надзвичайно складною, і вона підходить до неї з глибоким аналізом, використовуючи філософські підходи. Це рідкісний підхід у сучасному вивченні інтелектуальної власності, який охоплює широкий діапазон – від ідей Джона Локка до питань, які стосуються користувачів інтернету. Прогресія думки від першого до третього розділу є особливо вражаючою.

В цілому, робота виконана на високому науковому рівні. Звісно, обсяг проблематики є величезним і не може бути вичерпно розкритим у межах одного дослідження. Зауваження та побажання, висловлені рецензентами під час обговорення, заслуговують уваги і повинні бути належним чином враховані для

подальшого вдосконалення роботи, що підготує ґрунт для її майбутнього захисту. Я також висловлюю свою підтримку цьому дисертаційному дослідженню.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Єфіменко Анастасії Григоріївни на тему: «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах значення авторського права зростає у геометричній прогресії, оскільки авторське право є важливим елементом інноваційного розвитку і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та культурного розвитку суспільства. В контексті глобалізації та інтенсифікації науково-технічного прогресу, правове регулювання авторського права набуває особливої актуальності, адже воно лежить в основі ефективної комерціалізації інновацій та забезпечення прав авторів та реалізації інтересів держави та суспільства.

Становище України на міжнародній арені, особливо після отримання статусу кандидата на членство в ЄС, зумовлює потребу у вивченні підходів законодавства на рівні Європейського Союзу, держав-членів ЄС та у гармонізації національного законодавства з нормами і принципами Європейського Союзу. В той же час, необхідно враховувати недоліки європейського досвіду для більш ефективної імплементації в національне законодавство. Це передбачає формування ефективної системи правової охорони авторського права яка б відповідала сучасним вимогам і тенденціям розвитку в умовах цифрового середовища.

Враховуючи стратегічні напрямки розвитку національної економіки, тема дослідження "Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади" видається надзвичайно актуальною і перспективною. Ця тема відображає сучасні виклики і вимагає комплексного аналізу та підходів до правової охорони авторського права, зокрема в аспектах співтворчості та використання творів в умовах цифрового середовища конгломератом широкого кола осіб. Дослідження спрямоване на визначення конгломерату інтересів, які потребують забезпечення та реалізації у авторському праві через наявні інструменти правового забезпечення таких інтересів.

Дослідження спрямовано на вироблення теоретичних засад ролі інтересу у авторському праві та наданні практичних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства в сфері авторського права, що стане фундаментом для підвищення ефективності творчої діяльності та захисту авторського права Україні.

З огляду на це, тема дослідження має не тільки теоретичне, але й вагоме практичне значення, в важливе практичне значення, враховуючи потребу інтеграції України в європейський інноваційний простір та необхідність створення сприятливих умов для розвитку вітчизняних інновацій та захисту інтелектуальної власності. Вплив технологічного розвитку історично був частиною розвитку авторського права, відповідно в умовах розвитку цифрового середовища, важливими факторами є поява нових інструментів для створення контенту, розвиток штучного інтелекту, глобалізований доступ до великої кількості творів, виникнення нових монетизаційних моделей для результатів творчої діяльності, поширення інструментів автоматизованого захист авторських прав та фактична приватизація правосуддя онлайн платформами.

З розвитком цифрового середовища, суттєво посилилась роль онлайн-платформ як важливих каналів доступу до інформації та різноманітного контенту, які сприяють здатності користувачів обмінюватися ідеями та думками, а також надають можливості для розвитку культурних і творчих індустрій. Цифрове середовище також вплинуло на кристалізацію інтересів користувачів. Нерівність у позиціях між правовласниками і користувачами впливає на самовираження користувачів, оскільки найпопулярніші твори централізовані в руках невеликої кількості глобальних медійних конгломератів. В той же час, держава зацікавлена у реалізації власних інтересів, залишаючи за собою контроль за діяльністю онлайн-платформ, одночасно стимулюючи розвиток технологій та творчості серед авторів та суспільства.

Зазначені фактори свідчать про важливість вивчення міжнародного досвіду правового регулювання правовідносин з авторського права та потребу пошуку балансу у реалізації інтересів учасників суспільних відносин у авторському праві та інших зацікавлених осіб. За аналізом міжнародних та українських науковців питання інтересу лежить в основі правовідносин у авторському праві, що потребує подальшого дослідження існуючих інструментів правового забезпечення реалізації інтересів та розгляду пропозицій щодо адаптації таких інструментів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах планів наукової роботи на кафедрі інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка в межах державної бюджетної науково-дослідницької роботи за темою «Розробка системного вчення про основні права людини з метою втілення в Україні європейських правових цінностей у контексті розбудови громадянського суспільства» за №19F42-01, що виконувалась в Навчально-науковому інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 01 січня 2019 року, а також в відповідно до вимог положень національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179, відповідно до вимог положень стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р та відповідно до національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020 – 2025 роки, затвердженої УКРНОІВІ. Тема роботи

затверджена на засіданні Вченої ради юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 22 червня 2020 р. (протокол № 18).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в з'ясуванні методологічних і теоретичних основ визначення змісту та ролі інтересів у авторському праві та у виявленні інструментів правового забезпечення для збалансування інтересів між різними зацікавленими сторонами: авторами, користувачами, державою та індустрією. У контексті швидкого розвитку цифрових технологій та глобалізації, це дослідження виявляє способи адаптації авторського права через призму інтересів в умовах інноваційної економіки, забезпечуючи при цьому захист прав авторів і відповідність правам людини.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання:**

- охарактеризувати генезу прояву інтересу через призму розвитку авторського права;
- дослідити загальнонаукові та правові підходи до розуміння категорії інтерес з урахуванням специфіки авторського права;
- визначити загальну характеристику учасників авторських правовідносин через призму їх інтересу;
- проаналізувати вплив розвитку технологій на трансформацію реалізації інтересів авторами щодо різних категорій творів;
- дослідити взаємодію авторського права та основоположних прав людини в умовах інформаційного суспільства;
- розглянути трансформацію вільного використання творів без згоди автора як інструменту правового забезпечення інтересів у авторському праві;
- проаналізувати концепцію справедливої винагороди авторам за використання творів у цифровому середовищі з урахуванням інтересів учасників договірних правовідносин у авторському праві;
- надати характеристику автоматизованим заходам захисту авторського права з урахуванням значення контенту, створеного користувачами у цифровому середовищі з урахуванням інтересів користувачів.

Об'єктом дослідження є правовідносини що виникають у зв'язку з реалізацією суб'єктами авторських прав та іншими учасниками авторських правовідносин їх інтересів.

Предметом дослідження є сукупність правових норм, якими врегульовані суспільні відносини у сфері реалізації інтересів в авторському праві, матеріали правозастосовної практики.

Методи дослідження. Для досягнення мети і виконання поставлених завдань дисертаційного дослідження було використано відповідні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які ґрунтуються на принципах об'єктивного, комплексного та всестороннього аналізу правовідносин в обраній сфері дослідження, а саме: діалектичний метод, порівняльно-правовий метод, метод класифікації, історичний метод, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, формально-юридичний метод та інші методи дослідження.

Історико-правовий метод дозволив визначити становлення та генезу авторського права через призму реалізації інтересів та визначити передумови формування та виникнення змін у авторському праві (підзрозділ 1.1.).

Одним із основних методів дослідження є діалектичний метод, який зокрема дозволив проаналізувати загальнонаукову та правовову природу інтересу (підрозділ 1.2.).

Аналітичний метод застосовувався для аналізу існуючих законодавчих актів та наукових праць, що стосуються авторського права. Це включає порівняння та оцінку різних правових систем та підходів, зокрема США, Канади та країн ЄС (підрозділи 2.2, 2.3., 3.1., 3.2., 3.3.)

Компаративістський метод дозволив розробити порівняння міжнародного досвіду в цій сфері, що може допомогти в розробці рекомендацій щодо гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.)

Метод системного аналізу дозволив розглянути авторське право та інтереси зацікавлених осіб у широкому соціально-економічному та культурному контексті, оцінюючи його вплив на різні сектори (підрозділи 2.1., 2.2.)

Прогностичний метод використовується для передбачення майбутніх тенденцій у розвитку авторського права і впливу нових технологій на його практичне застосування (підрозділи 2.2., 3.3.)

Формально-логічний метод дозволило розробити пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства України в частині надання правової охорони та закріплення визначення поняття відкритих інновацій (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.) тощо.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять праці спеціалістів та фахівців у галузі цивільного права та права інтелектуальної власності, інших галузевих правових та економічних наук. Питання, що пов'язані з інтересами у авторському праві в умовах технологічного розвитку були прямо або опосередковано розглянуті у наукових роботах українських та зарубіжних вчених. Науково-теоретичну основу дослідження становлять наукові праці провідних українських вчених як Александров Д., Біленчук П., Глотов С., Довгань Г., Дроб'язко В., Жаровська І., Зеров К., Кривошеїна І., Харченко О., Кронда О., Венедиктова І., Кубко А., Самбор М., Штефан А., Орлюк О., Кодинець А., Чубоха Н. та інших науковців. Питання інтересу та його реалізації шляхом існуючих правових інструментів, зокрема у авторському праві, досліджувались Кулініч О., Майданик Л., Заярним О., Троцькою В., Чепис О. та іншими вченими.

Науково-теоретичну основу дослідження також становлять наукові праці провідних зарубіжних вчених як Angelopoulos, C., Quintais, J., Rosati E., Plamondon S., Chediak N., Fischman-Afori O., Fisher W., Geiger C., Izyumenko E., Bernd J., Gervais D., Ginsburg J., Papadopoulou A., Scassa T., Shapito T., Xalabarder R. та інші.

Водночас залишаються ще недостатньо дослідженими й не одержали відповідного теоретичного розвитку питання, пов'язані з визначенням ролі інтересів суб'єктів авторського права та інших учасників правовідносин у авторському праві при адаптації авторського права до умов технологічного

розвитку. Тому, виникає необхідність ґрунтовного аналізу теоретичних і практичних проблем передумов ролі інтересів у авторському праві та особливостей реалізації інтересів, що комплексно здійснюється в цьому дисертаційному дослідженні на доктринальному рівні вперше.

Нормативною основою для написання даної дисертаційної роботи є такі нормативно-правові акти, як Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», Закон України «Про рекламу», постанова Кабінету Міністрів України «ро затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний орган інтелектуальної власності», Директива Європейського Парламенту та Ради 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС, директива Європейського Парламенту та Ради 2001/29/ЄС про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві, директива Європейського Парламенту та Ради 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради про певні правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної комерції, директива Європейського Парламенту та Ради 2006/116/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2006 року про термін охорони авторського права та деяких суміжних прав тощо.

Емпіричною основою написання дисертаційної роботи є аналіз правового забезпечення збалансування інтересів у авторському праві із дослідженням досвіду ЄС, США та України в цій сфері.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням, де з врахуванням зарубіжного досвіду, сформовано теоретико-методологічні підходи до визначення ролі та реалізації інтересу у авторському праві. В результаті дослідження окремі положення були сформульовані й обґрунтовані вперше, низку положень удосконалено, деякі положення набули подальший розвиток.

Вперше:

- сформульовано класифікацію інтересів учасників авторських правовідносин з урахуванням множинності конгломерату інтересів у авторському праві на: 1) інтереси держави, в межах яких держава зацікавлена у забезпеченні суспільного балансу між інтересами різних груп суспільства, що стимулює розвиток правової визначеності в державі та розвиває економіку. 2) інтереси суспільства, які є уособленням сукупності приватних інтересів, і від задоволення та реалізації інтересів суспільства автоматично задовольняються приватні інтереси окремих груп осіб, але одночасно суперечить інтересам інших осіб. Тому інтереси суспільства є ширше за конгломерат приватних інтересів та виходять за межі інтереси держави, та можуть їм суперечити, оскільки від реалізації саме інтересів суспільства залежить розвиток та існування суспільства; 3) інтереси

суб'єктів приватного права охоплюють інтереси як фізичних, так і юридичних осіб і можуть зазнавати перетинів або протиріччя в залежності від позиції та ролі цих осіб у суспільстві та економіці.

- сформульовано три способи розширеного розуміння взаємодії авторського права та прав людини, яке може сприяти розвитку дискурсу реалізації інтересів різних учасників правовідносин у авторському праві: 1) права людини відкривають можливість для аргументації доктрин, які дозволяють використання набутого знання в більш широкому масштабі, ніж те, що дозволяє поточне законодавство про авторське право. Це може вплинути на більшу кількість користувачів та створити сприятливі умови для розвитку інноваційних підходів; 2) права людини можуть сприяти легшому визнанню прав користувачів і вимаганню від держави забезпечення їхнього судового захисту на національному рівні. Це дозволяє зберегти баланс між інтересами творців та користувачів, сприяючи розвитку справедливих правових рамок. 3) права людини можуть бути використані для вимагання індивідуальної відповідальності держави за її рішення щодо міжнародних зобов'язань у авторському праві. Ідеали, закладені в цих правах, можуть спонукати держави до розгляду нових моделей інновацій, включаючи нові бізнес-моделі, що забезпечують повагу до творцям і доступ користувачів до новаторських продуктів.
- комплексно визначено підходи щодо розвитку інструменту вільного використання творів без згоди автора в країнах континентальної системи права, включно з Україною, в пошуках балансу між інтересами різних учасників відносин у авторському праві: 1) збереження закритого переліку винятків, який повільно реагує на технологічні зміни та адаптації способів використання творів, зокрема в онлайн-середовищі з однієї сторони, але забезпечує правову визначеність щодо прав та обов'язків учасників правовідносин у авторському праві та реалізацію інтересів авторів та суспільства; 2) збереження закритого переліку винятків, з закріпленням винятку на створення UGC-твору для розширення можливостей для реалізації інтересів користувачів, зі збереженням інтересів авторів та правовласників; 3) трансформація винятків у новий інструмент як "права користувачів", який виходить за межі винятків з прав авторів, а трансформується у повноцінні права користувачів, які тягнуть за собою обов'язки на стороні авторів та правовласників; 4) запозичення інституту добросовісного використання з США до країн континентальної системи права; 5) трансформація закритого переліку винятків та обмежень у функціональний підхід з практичним застосуванням триступеневого тесту.
- запропоновано запровадження UGC-винятку в Україні на прикладі Канади для створення користувацького цифрового контенту. Такий підхід визнає роль забезпечення інтересів користувачів у просуванні цілі авторського права з урахуванням матеріальних інтересів авторів.

удосконалено:

- генезу розвитку авторського права через призму впливу технологічного розвитку та зсув потреби у захисті інтересів певної групи на наступні періоди: 1) перший період розвитку та становлення авторського права (кінець XVIII ст. - до 1886 р.); 2) Другим етапом розвитку авторського права (1886 рік - початок XX століття) – період, у якому ключовим фактором було формування міжнародної системи авторського права, оскільки виникла потреба у захисті економічних інтересів у сфері міжнародної торгівлі. 3) Третім періодом розвитку авторського права (20-ті роки XX століття до початку 90-х років XX століття); 4) Підписання Договору ВОІВ про авторське право у 1996 році під впливом викликів прогресу інновацій та технологій дала початок четвертому періоду розвитку авторського права, який триває і дотепер. В межах третього періоду, який триває і дотепер, стрімкого розвитку набирають технологічні корпорації, які мають свій пул інтересів, на відміну від суспільства чи автора.

- на підставі проведеного науково-методологічного та порівняльно-правового аналізу визначення інтересу у контексті авторського права як комплексного суб'єктивно-об'єктивного феномену, що виникає на основі наміру суб'єктів авторського права та інших учасників авторських правовідносин (зокрема носіїв цих інтересів), метою якого є забезпечення та реалізація потреб майнового та немайнового характеру, що стосуються творів та інших об’єктів авторського права, які не суперечить законодавству та звичаям ділового обороту;

- класифікацію законних інтересів у авторському праві за своєю природою на такі, що: 1) опосередковані суб’єктивними правами та забезпечується шляхом виконання іншою особою зобов’язання, тобто знайшли своє відображення у суб’єктивних правах; 2) не опосередковані суб’єктивними правами, однак вони підлягають правовому регулюванню, оскільки є законними, та не суперечать чинному законодавству, але не отримали свого закріплення через певні кількісні, якісні та економічні причини; 3) охоронювані законом інтереси, які прямо не опосередковані суб’єктивними правами, але є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони;

- підходи до взаємодії авторського права та основоположних прав через призму інтересів: 1) перший підхід передбачає, що взаємодія між двома системами призводить до порушення однієї з них. Так, права людини розглядаються як встановлення обмеження або верхньої межі захисту авторського права. В такій системі координат, дихотомія «ідея-вираження» є фундаментальним інструментом для встановлення балансу між авторським правом і свободою слова і, загалом, є конститутивним елементом будь-якого утилітарного обґрунтування авторського права; 2) другий підхід фокусується не на протиставленні, а на співіснуванні. Обидва правові режими переслідують ту саму фундаментальну мету: заохочення

творчості та інновацій, не пригнічуючи належне використання результатів творчої діяльності іншими. З цієї точки зору право авторське право можна розуміти як засіб реалізації прав людини; 3) третій підхід виходить з того, що права людини та інтелектуальна власність можуть як конфліктувати, так і співіснувати залежно від того, чи визнається відповідний аспект інтелектуальної власності правами людини чи ні. Навпаки, більшість інструментів збалансування збалансування інтересів автора та правовласників та основоположних прав людини, як конфліктуючих, але взаємозалежних систем, закладено в існуючі міжнародні та національні правові норми;

- підходи до визначення триступеневого тесту як функціонально-орієнтованого підходу у системі збалансування інтересів у авторському праві, який варто тлумачити як не призначений виключно для розширення нових винятків і обмеження прав авторів та правовласників.. У світлі необхідності збалансувати авторське право та конкуруючі інтереси, зокрема свободу вираження поглядів та інформації, ці гнучкі тлумачення можуть переважати в майбутньому, враховуючи стрімкий розвиток технологій. Гнучке тлумачення обмежень і триступеневого тесту може служити засобом у випадках, коли положення закону виявляється непридатною для роботи з новими формами використання. Проте, особливо в онлайн-середовищі, правова визначеність щодо того, які види використання дозволені без явного дозволу правовласника, є первинною. Тому в середньостроковій та довгостроковій перспективі слід створити більш чітку законодавчу базу. Певний ступінь адаптивності системи авторського права є необхідним у середовищі, що розвивається швидкими темпами. Тому багато вчених закликають до більшої гнучкості обмежень щодо авторського права в континентальних країнах. Гармонізація або навіть уніфікація певних обмежень повинна поважати як імператив правової визначеності та ясності, так і потреба в певному ступені відкритості;
- позицію, що винесення окремої категорії "прав користувачів" є радикальним рішенням, оскільки такий підхід надає значення інтересів користувачів на рівні з правами авторів та цілями, а саме з проголошеною метою законодавства в авторському праві – заохочувати авторів до творчості шляхом надання їм виключних прав. Більш важливим є надання користувачам можливості на реалізацію та захист своїх інтересів радше засобів правового захисту, ніж через створення нової групи виключних прав. Користувачі мають обмежені засоби правового захисту проти правовласників чи авторів щодо реалізації можливостей законного використання творів;
- наявний аналіз досвіду імплементації в законодавство держав-членів ЄС права на справедливу винагороду, що дає можливість оцінити недоліки та наслідки такої імплементації та адаптації цього досвіду під потреби України на цьому етапі розвитку авторського права. На підставі цього, пропонується доповнити Закон 2811-IX статтями про механізми

реалізації справедливої винагороди до укладання договору (стандартизація справедливої винагороди та після укладання договору (право на перегляд винагороди, право на розірвання договору, право на отримання інформації за договором, вирішення спорів, що стосуються договорів про передачу прав).

Набули подальшого розвитку:

- розуміння про фактори впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права: 1) поява нових інструментів для створення творів (контенту); 2) глобалізований доступ користувачів через онлайн-платформи та нові моделі монетизації результатів творчої діяльності; 3) автоматизований захист авторських прав або приватизація правосуддя; 4) можливості створення міжнародних угод про авторське право в епоху цифрових технологій.
- розуміння, що незважаючи на технологічний вплив на авторські права, зокрема у музиці, кіно та візуальному мистецтві, інтерес зацікавлених сторін (авторів, користувачів, лейблів тощо) до цих прав залишається незмінним. Технологічний розвиток вплинув на кількість учасників у відносинах з авторськими правами, таких як платформи соціальних медіа, і надає користувачам більше інструментів для доступу до творів із авторським правом, але суть інтересів залишилася незмінною, змінившись лише засоби досягнення цих інтересів.
- розуміння, що право на справедливу винагороду має основне значення, дозволяє автору задовольнити свої матеріальні інтереси шляхом використання результату його творчої діяльності різними способами. Зазвичай такий матеріальний інтерес відображається у отриманні певної економічної вигоди, яка можлива при укладанні цивільно-правового договору для розпоряджання майновими правами для задоволення матеріальних інтересів. В той же час, проаналізовано необхідність врахування інтересів вторинних правовласників, які беруть на себе ризик з розповсюдження творів.
- розуміння, що існуюча система автоматизованого захисту авторського права в мережі Інтернет на онлайн-платформах не враховує інтереси всіх зацікавлених осіб. Визначено, що автоматизоване правозастосування значно обмежить основні права користувачів цих платформ, перешкоджаючи доступності законного завантаження. Щоб захистити права користувачів платформи, зокрема їх право отримувати та передавати інформацію, абсолютно необхідно максимально контролювати та обмежувати сферу застосування автоматизованих заходів, щоб, наприклад, запобігти лише завантаженню контенту, який є явно незаконним;
- розуміння ролі та змісту інтересів автора при формуванні законодавчих підходів до захисту генеративних творінь, створених за допомогою AI.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування окремих положень у:

науково-дослідній діяльності – як основа подальшого наукового дослідження ролі інтересу у авторському праві та межах збалансування інтересів різних учасників правовідносин;

правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства у сфері авторського права з метою адаптації існуючих інструментів правового забезпечення інтересів у авторському праві;

правозастосовній діяльності – запропоновані практичні рекомендації, які можуть бути використанні для збалансування інтересів різних учасників правовідносин в межах реалізації їх прав;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Авторське право та суміжні права», «Право інтелектуальної власності в мережі Інтернет», «Право інтелектуальної власності в креативних індустріях», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з зазначених дисциплін.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки, що отримані в процесі дослідження, обговорювалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах, а саме: Економіка та право в умовах глобалізації (15 лютого 2021 р.), Управління проектами. Ефективне використання результатів наукового дослідження та об'єктів інтелектуальної власності (17 березня 2021р.)), Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри (24 вересня 2021 року); Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри (30 вересня 2022 року); Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання (25 грудня 2022 р.); Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри (12 жовтня 2023 року), Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку (07 листопада 2023 р.);

Публікації. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційному дослідженні, викладено у 4 наукових статтях, 3 з яких розміщено у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 7 доповідях на наукових і науково-практичних конференціях та інших наукових заходах.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Єфіменко А. Г. Захист об'єктів, створених штучним інтелектом: релевантність досвіду захисту авторським правом фотографій // *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". № 6 — 2023.*

2. Єфіменко А.Г. Баланс між авторським правом та основоположними правами людини у практиці суду справедливості ЄС. *№ 9(23) (2023): Наука і техніка сьогодні.*

3. Єфіменко А. Г. Вільне використання творів без згоди автора як інструмент забезпеченні інтересів користувачів у авторському праві: досвід США, ЄС та Канади // *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". — 2023. — № 10.*

Наукові праці в наукових періодичних виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, і прирівняні до них:

4. Yefimenko, A. (2022). The establishment of a balance between private interests of the authors and public interests of the society in the digital age. *Scientific Journal of Polonia University*, *48*(5), 126-131.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

5. Єфіменко А.Г. Авторське право в умовах інформаційного суспільства: європейський досвід. *Управління проєктами. Ефективне використання результатів досліджень та об'єктів інтелектуальної власності. Правова охорона інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційних процесів.* Том 2 : ел. збірн. матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «Інтерн.-міст КИЇВ – ДНІПРО», Управл. проект. Ефектив. використ. результ. наук. досл. та об'єкт. інтел. власн.,17 березн. 2021р., Київ: Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2021. – С. 76-79

6. Єфіменко А.Г. Розвиток права на публічне сповіщення об'єктів авторського права в міжнародному законодавстві. *Економіка та право в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 15 лютого 2021 року, м. Полтава: ЦФЕНД, 2021.* – С. 108-110.

7. Єфіменко А.Г. Вільне використання творів без згоди автора: підходи до формулювання термінології в Україні та ЄС. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його 7 правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності*, 30 вересня 2022 року. Київ: КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2022. С. 115–117.

8. Єфіменко А.Г. Вільне використання творів як інструмент збалансування публічних і приватних інтересів в авторському праві. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його 7 правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності,* 24 вересня 2021 року.

Київ: КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2022. С. 137–140.

9. Єфіменко А.Г. «Приватне правосуддя» у контексті вирішення спорів щодо захисту авторського права на онлайн-платформах в рамках права на справедливий суд. *Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Київ, 25 грудня 2022 р. / наук. керівник конф. О. А. Баранов ; упор.: В. М. Фурашев, С. О. Дорогих, М. В. Дубняк. – Київ-Одеса, 2022. – С. 41-44.

10. Єфіменко А.Г. Генеза прояву інтересу через призму розвитку авторського права. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXVIII Міжнародної науково-практичної конференції*, за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Брно (Чехія): ГО «ВАДНД», 07 листопада 2023 р. – С. 70-76.

11. Єфіменко А.Г. Носії інтересів у авторському праві в умовах інформаційного суспільства.
Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри, 12 жовтня 2023 року. Київ: КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2023. С. 41-46.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до обраної мети, визначених завдань і предмета дослідження праця складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків дисертації, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 246 сторінки, з яких основного тексту – 218 сторінок. Список використаних джерел – 28 сторінок (282 найменування).

Характеристика особистості здобувача. Єфіменко Анастасія Григоріївна народилася 07 липня 1996 року. У 2017 році отримала диплом бакалавра з відзнакою за напрямом «Правознавство» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. У 2019 році отримала диплом магістра за спеціальністю «Право» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Працює старшим юридичним консультантом у міжнародній продуктовій tech-компанії.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури та забезпечує легкість і доступність його сприйняття.

Рецензенти рекомендують: відповідно до **п.15** Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, ***пропонується такий склад разової ради:***

Голова ради:

Кодинець Анатолій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензенти:

Кривошеїна Інга Валеріївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зеров Костянтин Олександрович, кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

Штефан Анна Сергіївна, доктор юридичних наук, завідувач відділу авторського права та суміжних прав НДІ Інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.

Ульянова Галина Олексіївна, доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Національного університету "Одеська юридична академія".

У результаті попередньої експертизи дисертації **Єфіменко Анастасії Григоріївни** повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Єфіменко Анастасії Григоріївни на тему: «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади».

2. Констатувати, що за актуальністю, степенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Єфіменко А.Г. відповідає спеціальності 081 Право та вимогам **Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах),** затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. **6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,** затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію **Єфіменко А.Г.** на тему: **«Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

4. Рекомендувати Вченій раді Навчально-наукового інституту права затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Кодинець Анатолій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, завідчувач кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензенти:

Кривошеїна Інга Валеріївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зеров Костянтин Олександрович, кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

Штефан Анна Сергіївна, доктор юридичних наук, завідувач відділу авторського права та суміжних прав НДІ Інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.

Ульянова Галина Олексіївна, доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Національного університету "Одеська юридична академія".

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Єфіменко А.Г.:

«За» – 9
«Проти» – немає
«Утримались» – немає

Презентація Єфіменко Анастасії Григоріївна 17 стор. додається.

Директор
Навчально-наукового інституту права,
доктор юридичних наук, професор **Оксана ВАСИЛЬЧЕНКО**

Головуючий на засіданні –
завідувач кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права
доктор юридичних наук, професор **Анатолій КОДИНЕЦЬ**

Секретар засідання **Оксана СТАРОВІТ**

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

КАФЕДРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

01

Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади

Спеціальність – 081 «Право»
Галузь знань 08 Право

А.Г. Єфіменко

02

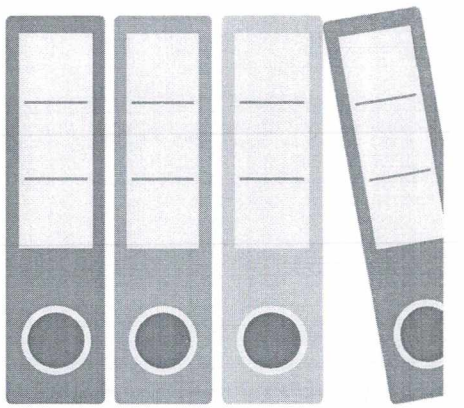
Актуальність теми

- авторське право є важливим елементом інноваційного розвитку і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та культурного розвитку суспільства.
- правове регулювання авторського права набуває особливої актуальності, адже воно лежить в основі ефективної комерціалізації інновацій та забезпечення прав авторів та реалізації інтересів держави та суспільства.
- тема дослідження відображає сучасні виклики і вимагає комплексного аналізу та підходів до правової охорони авторського права, зокрема в аспектах співтворчості та використання творів в умовах цифрового середовища конгломератом широкого кола осіб.

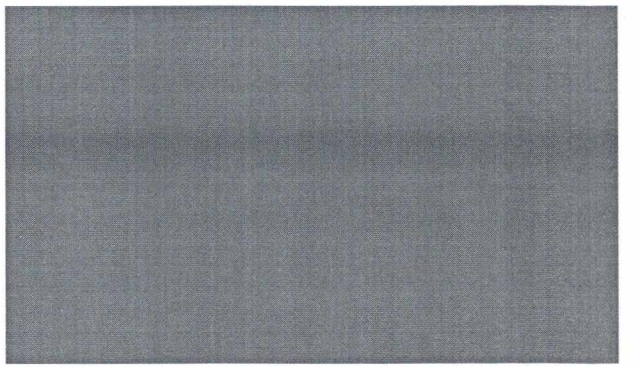

03

Мета дослідження:

з'ясування **методологічних і теоретичних основ визначення змісту та ролі інтересів** у авторському праві та у виявленні інструментів правового забезпечення для збалансування інтересів між різними зацікавленими сторонами: авторами, користувачами, державою та індустрією.

Завдання:

охарактеризувати:

- генезу прояву інтересу через призму розвитку авторського права;
- учасників авторських правовідносин через призму їх інтересу;
- трансформацію вільного використання творів без згоди автора як інструменту правового забезпечення інтересів у авторському праві;
- автоматизовані заходи захисту авторського права з урахуванням контенту, створеного користувачами.

проаналізувати:

- загальнонаукові та правові підходи до розуміння категорії інтерес з урахуванням специфіки авторського права;
- вплив розвитку технологій на трансформацію реалізації інтересів авторам щодо різних категорій творів;
- взаємодію авторського права та основоположних прав людини;
- концепцію справедливої винагороди авторам за використання творів у цифровому середовищі з урахуванням інтересів учасників договірних правовідносин у авторському праві.

Предмет та об'єкт дослідження:

Об'єкт дослідження

правовідносини що виникають у зв'язку з реалізацією суб'єктами авторських прав та іншими учасниками авторських правовідносин їх інтересів.

Предмет дослідження

є сукупність правових норм, якими врегульовані суспільні відносини у сфері реалізації інтересів в авторському праві, матеріали правозастосовної практики.

06

Зміст дисертаційного дослідження

Розділ 1 розглядає аналіз формування інтересу та його характеристика у авторському праві в умовах інформаційного суспільства через:

- *генезу прояву інтересу через призму розвитку авторського права*
- *загальнонаукові та правові підходи до розуміння категорій інтерес*

Розділ 2 розглядає суб'єкти інтересу у авторських правовідносинах через:

- *загальну характеристику учасників авторських правовідносин через призму їх інтересу*
- *вплив сучасних технологій на трансформацію реалізації інтересів авторами щодо різних категорій творів*
- *авторське право та основоположних прав людини в умовах інформаційного суспільства*

Розділ 3 розглядає правове забезпечення збалансування інтересів у авторському праві через:

- *правове забезпечення інструменту вільного використання творів без згоди автора в умовах цифрового середовища*
- *справедливу винагороду авторам за використання їх творів у цифровому середовищі*
- *контент, створений користувачами, та автоматизовані заходи захисту авторського права у цифровому середовищі*

Вперше сформульовано класифікацію інтересів учасників авторських правовідносин з урахуванням множинності конгломерату інтересів у авторському праві на:

Інтереси держави

держава зацікавлена у забезпеченні суспільного балансу між інтересами різних груп суспільства, що стимулює розвиток правової визначеності в державі та розвиває економіку

Інтереси суспільства

уособлення сукупності приватних інтересів, і від задоволення та реалізації інтересів суспільства автоматично задовольняються приватні інтереси окремих груп осіб, але одночасно суперечить інтересам інших осіб

Інтереси суб'єктів приватного права

інтереси як фізичних, так і юридичних осіб і можуть зазнавати перетинів або протиріччя в залежності від позиції та ролі цих осіб у суспільстві та економіці.

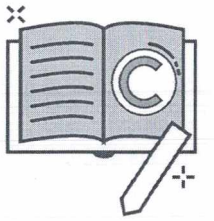

Вперше сформульовано три способи розширеного розуміння взаємодії авторського права та прав людини, яке може сприяти розвитку дискурсу реалізації інтересів різних учасників правовідносин у авторському праві:

права людини відкривають можливість для аргументації доктрин, які дозволяють використання набутого знання в більш широкому масштабі, ніж те, що дозволяє поточне законодавство про авторське право. Це може вплинути на більшу кількість користувачів та створити сприятливі умови для розвитку інноваційних підходів	права людини можуть сприяти легшому визнанню прав користувачів і вимаганню від держави забезпечення їхнього судового захисту на національному рівні. Це дозволяє зберегти баланс між інтересами творців та користувачів, сприяючи розвитку справедливих правових рамок	права людини можуть бути використані для вимагання індивідуальної відповідальності держави за її рішення щодо міжнародних зобов'язань у авторському праві. Ідеали, закладені в цих правах, можуть спонукати держави до розгляду нових моделей інновацій, включаючи нові бізнес-моделі, що забезпечують повагу до творцям і доступ користувачів до новаторських продуктів

Вперше визначено підходи щодо розвитку інструменту вільного використання творів без згоди автора

1) збереження закритого переліку виняткiв, який повільно реагує на технологічні зміни та адаптації способів використання творів, але забезпечує правову визначеність

2) збереження закритого переліку виняткiв, з закріпленням винятку на створення UGC-твору для реалізації інтересів користувачів, зі збереженням інтересів авторів та правовласників

3) трансформація виняткiв у новий інструмент як "права користувачів", який виходить за межі виняткiв з прав авторів, а трансформується у повноцінні права користувачів, які тягнуть за собою обов'язки на стороні авторів та правовласників

4) трансформація закритого переліку виняткiв та обмежень у функціональний підхід з практичним застосуванням триступеневого тесту

5) запозичення інституту добросовісного використання з США до країн континентальної системи права

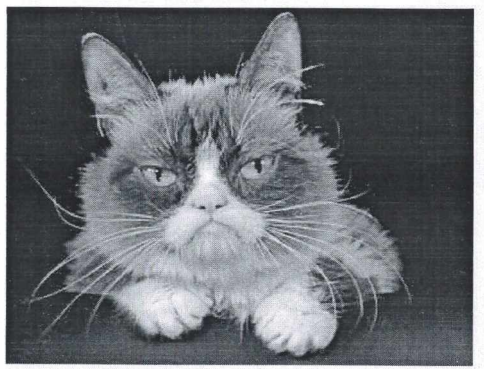
Вперше запропоновано запровадження UGC-винятку в Україні

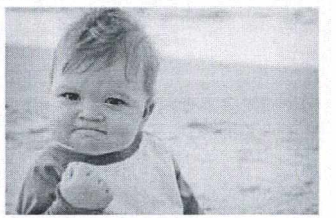
1) використання здійснюється виключно в **некомерційних цілях**

2) зазначається **джерело запозичення твору**

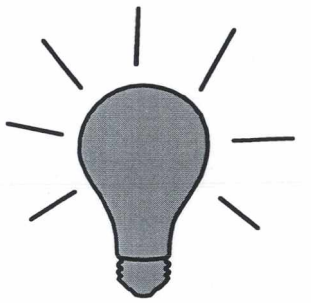
3) використання або дозвіл на розповсюдження створення твору чи іншого об'єкта авторського права **не має суттєвого негативного впливу**, фінансового чи іншого, на використання чи потенційне використання існуючого твору чи іншого об'єкта авторського права або на існуючий чи потенційний ринок для нього, включно з тим, що новий твір чи інший об'єкт не є заміною для існуючого твору

4) використання **не порушує особисті немайнові права** автора та третіх осіб.

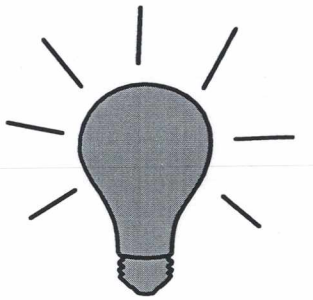

Удосконалено:

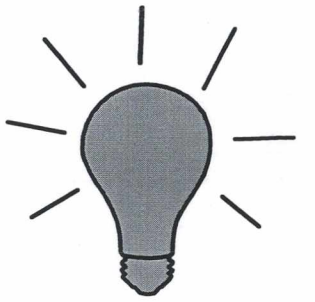
	1) генезу розвитку авторського права через призму впливу технологічного розвитку та зсув потреби у захисті інтересів певної групи	2) на підставі проведеного науково-методологічного та порівняльно-правового аналізу **визначення інтересу у контексті авторського права як комплексного суб'єктивно-об'єктивного феномену**, що виникає на основі аспірацій суб'єктів авторського права та інших учасників авторських правовідносин (зокрема носіїв цих інтересів), метою яких є забезпечення та реалізація потреб майнового та немайнового характеру, що стосуються творів та інших об'єктів авторського права	

Удосконалено:

	3) класифікацію законних інтересів у авторському праві за своєю природою	5) підходи до визначення триступеневого тесту як функціонально-орієнтованого підходу у системі збалансування інтересів у авторському праві, який варто тлумачити як не призначений виключно для розширення нових винятків і обмеження прав авторів та правовласників.
	4) підходи до взаємодії авторського права та основоположних прав через призму інтересів	

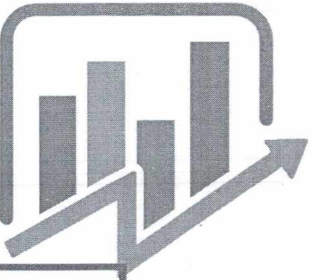
Удосконалено:

6) позицію, що винесення окремої категорії "прав користувачів" є радикальним рішенням, оскільки такий підхід надає значення інтересів користувачів на рівні з правами авторів та цілями, а саме з проголошеною метою законодавства в авторському праві – заохочувати авторів до творчості шляхом надання їм виключних прав

7) наявний аналіз досвіду імплементації в законодавство держав-членів ЄС права на справедливу винагороду, що дає можливість оцінити недоліки та наслідки такої імплементації та адаптації цього досвіду під потреби України на цьому етапі розвитку авторського права.

Набуло подальшого розвитку:

розуміння про фактори впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права

розуміння, що існуюча система автоматизованого захисту авторського права в мережі Інтернет на онлайн-платформах не враховує інтереси всіх зацікавлених осіб

розуміння, що незважаючи на технологічний вплив на авторські права, зокрема у музиці, кіно та візуальному мистецтві, інтерес зацікавлених сторін (авторів, користувачів, лейблів тощо) до цих прав залишається незмінним

розуміння ролі та змісту інтересів автора при формуванні законодавчих підходів до захисту генеративних творінь, створених за допомогою AI

розуміння, що право на справедливу винагороду має основне значення, дозволяє автору задовольнити свої матеріальні
інтереси шляхом використання результату його творчої діяльності різними способами

необхідність у подальшому докладному аналіз аспектів авторського права і як вони впливають на реалізацію інтересів держави,
авторів, правовласників та користувачів

Загальні висновки дисертаційного дослідження:

1. Проаналізовано інтерес як категорію, яка є предметом дослідження та вивчення філософії, соціології, економіки та права і яким чином кожна наука розглядає категорію **«інтерес»** в рамках власного галузевого контексту.

2. Розглянуто підходи до класифікації інтересів через призму призначення, суб'єкту, процесу формування, законності, ступеню виразу в нормах права, за часом дії та за сферою дію.

3. Визначено, що інтереси є суб'єктно-об'єктним явищем і вони мають своїх носіїв, які прагнуть закріпити та реалізувати їх, тому однією з підстав для класифікації інтересів є носій інтересу.

4. Визначено, що баланс інтересів учасників правовідносин постійно змінюється через суб'єктивні обставини, зокрема через вплив сучасних технологій на сферу творчості. Сучасні технології трансформують способи реалізації інтересів авторів. Проте основні інтереси, як от бажання отримати славу і винагороду, залишаються стабільними, хоча засоби їх досягнення змінюються.

5. Визначено роль онлайн-платформ, як шлюзів до інформації та різноманітних форм контент. Оперуючи на міжнародному рівні, юридичні особи, що керують такими онлайн-платформами, стають транснаціональними компаніями, які мають значний вплив на реформування міжнародних і національних систем права, включаючи авторське права.

6. Охарактеризовано підстави для необхідності виокремлення інтересів користувачів, зокрема через доступність великої кількості користувачів з усього світу до такої кількості творів ніколи не був настільки можливою

7. Розглянуто практику ЄСПЛ та **CJEU** щодо забезпечення пропорційності при співставленні прав людини та авторського права.

8. Визначено, що наразі, відсутній діалог щодо потреб у адаптації міжнародних підходів щодо вирішення впливу технологій на авторське право. Держави підходять до рішень на національному або на регіональному (наприклад, ЄС) рівнях, що не вирішує глобалізований характер технологій. Такий підхід веде до запровадження індивідуальних підходів, що радше призводить до множення правових режимів, а не забезпечення правової визначеності.

9. Проаналізовано, що підходи конвенцій з прав людини є неоднозначними в оцінці ролі авторського права і підходять до його визначення однобоко.

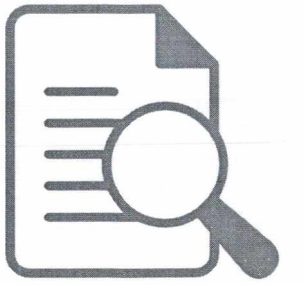
10. Розглянуто підходи до вільного використання творів без згоди автора в США, ЄС та Канаді з метою аналізу оптимального функціонального підходу, який може забезпечувати збереження інтересів різних учасників авторських правовідносин

11. Визначено підходи країн ЄС до реалізації права автора на справедливу винагороду з урахуванням невтручання у свободу договору, але з можливістю зміцнити договірні позиції авторів, які знаходяться у слабшій переговорній позиції при ухваленні цивільно-правових договорів по відношенню до творів.

12. Проаналізовано, що зростання алгоритмічного керування матеріалами, захищеними авторським правом, створило нові бізнес-можливості для авторів, спрощуючи операції з неавторизованим використанням. Водночас, це створює нові виклики для доступу до знань і свободи слова.

13. Проаналізовано, що некомерційний користувацький контент, опублікований на онлайн-платформах не несе матеріальних наслідків для авторів та вторинних правовласників, однак може сприяти просуванню та розповсюдженню творів.

Практичне значення одержаних результатів

у науково-дослідній діяльності

як основа подальшого наукового дослідження ролі інтересу у авторському праві та межах збалансування інтересів різних учасників правовідносин

правозастосовній діяльності

для вдосконалення чинного законодавства у сфері авторського права з метою адаптації існуючих інструментів правового забезпечення інтересів у авторському праві

навчальному процесі

при викладанні навчальних дисциплін **«**Авторське право та суміжні права**»**, **«**Право інтелектуальної власності в мережі Інтернет**»**, **«**Право інтелектуальної власності в креативних індустріях**»**, а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з зазначених дисциплін.

правотворчій діяльності

запропоновані практичні рекомендації, які можуть бути використанні для збалансування інтересів різних учасників правовідносин в межах реалізації їх прав

Дякую за увагу!